

Přírodní prostředí a pravěké zemědělské společnosti (na území Čech)

Autor: Mgr. Dagmar Dreslerová

Školiteľ: PhDr. Martin Kuna, DrSc.

Podané: Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou, FF Univerzita Karlova, Praha 21.3.2011

Inšpiráciou pre prácu PhDr. Dagmar Dreslerovej, sa stala dichotómia názorov na úlohu ktorú zohrávajú (paleo)klimatické fluktuácie na vývoj ľudskej spoločnosti. Na jednej strane stojaci (veľkou časťou archeologickej komunity takmer bezprecedentne akceptovaný a tradovaný) názor, že holocénne klimatické fluktuácie sa zásadným spôsobom odrážali na zmene poľnohospodárskych stratégií a spôsobov využívania krajiny pravekými populáciami, čím výrazne ovplyvňovali vývoj pravekých kultúr. Na strane druhej názor presne opačný.

Hlavným cieľom práce je sledovanie vzťahu medzi prípadnými zmenami ľudského správania a prípadnými zmenami prírodného prostredia, a posúdenie toho či súčasný stav bádania v archeológii a environmentálnych vedách takéto hodnotenie vôbec umožňuje.

Časovo sa práca ohraničuje na poľnohospodársky pravek a priestorovo na územie Čiech. Tam kde to bolo, pre vyzdvihnutie lokálnosti regionálneho vývoja potrebné, autorka podniká exkurzy aj do širšieho európskeho priestoru.

Hodnotenie

I napriek početným menším či väčším tematicky orientovaným archeoenvironmentálnym štúdiám (archeológia v spolupráci s paleoklimatológiou, palynológiou, archeobotanikou, archeozoológiou...), ktoré jasne dokladajú možnosti a limity výpovede jednotlivých prístupov a metód pre stanovenú problematiku, absentovala doteraz v (nielen) stredoeurópskej archeologickej literatúre ucelená štúdia, ktorá by sa pokúsila zvolenú problematiku uchopiť komplexne. Myslím si, že práve komplexnosť a kombinácia výsledkov a výstupov z viacerých vedných odborov pretavená myslou archeológa, ktorý si dal tú námahu, a pokúsil sa čo najlepšie pochopiť silné a slabé stránky každého prístupu, bola jediným riešením ako posunúť výskum danej problematiky dopredu. Preto pokladám zvolenú tému za **nanajvýš aktuálnu** a výsledný široký záber práce za jediný možný spôsob jej štúdia.

Dôkladné zorientovanie sa v nastolenej problematike, autorka demonštruje nielen preštudovaným rozsiahlym zoznamom domácej a zahraničnej **literatúry**, ale najmä **kritickým využitím** a spracovaním dostupných **prameňov**. Z oblastí, ktoré sú mne najbližšie (poľnohospodárstvo, archeobotanika a MCM modelovanie) vidím, že autorka skutočne prenikla do „tajov“ týchto oblastí, pochopila ich špecifiká a jasne vyzdvihla tie ich aspekty, ktoré sú relevantné a prínosné pre archeológiu.

Zvolené metódy, ktorými sa autorka snaží zachytiť, opísať/definovať a interpretovať javy spojené so zmenou alebo stálosťou prírodného prostredia (klíma, vegetácia, zmena kvality pôd v závislosti od klímy) a ich koreláciu so zmenou ľudského správania (prenesené do zmien v sídliskovej štruktúre, sortimente rastlín a zvierat...), **sú adekvátne**. Vysoko si cením autorkine inovatívne prístupy, ktorých výsledkom je zavedenie nových (a podľa práce vidno, že vysoko relevantných) metód do archeologickej praxe (napr. konfrontácia proxy dát a MCM, hodnotenie sídlisk vo vzťahu k BPEJ, hodnotenie archeobotanických dát vo vzťahu k pedologickým podmienkam v zázemí jednotlivých lokalít...). Veľmi vysoko hodnotím aj snahu autorky študovať sledované javy vždy v dvoch rovinách (mikro a makro). Autorka tak svojou prácou jasne demonštrovala, že 1. najužitočnejšou úrovňou pre analýzu je vzorka (kedy musíme pochopiť tafonómiu každej jednej vzorky samostatne, či už je vzorkou sídlisko, nález keramiky, či vzorka kostí...), a 2. že pri dochovaní akejkoľvek archeologickej vzorky si musíme byť vedomí elementu „náhody“ a teda najrozumnejšie je odsledované javy interpretovať na úrovni (nad)regionálnej.

Vo svojej práci **prezentuje širokú plejádu dielčích výsledkov**, ktoré na záver **synteticky prepája** a hodnotí. Získanými výsledkami jasne demonštruje, že každú zmenu v prírodnom prostredí treba vnímať a analyzovať najskôr na lokálnej úrovni, že dopady tej istej zmeny (napr. klimatickej) zvyčajne majú rôzny dopad v rôznych regiónoch (niekde väčší inde žiadny), a že pri formulovaní všeobecných záverov (vo vzťahu k študovanej téme) je dnes stále nevyhnutná istá úroveň pochybností.

Práca *má logickú štruktúru a je zostavená veľmi prehľadne*. Po *formálnej, jazykovej a štylistickej stránke je práca na veľmi vysokej úrovni*. Autorka píše veľmi jasne, s ľahkosťou formuluje myšlienky a logicky a presvedčivo argumentuje. Drobnejšie výčitky smerujú len k: 1.) zaradeniu obrázkov v texte, ich úprave a legend k nim, napr. niekedy je popisok k obrázku na druhej strane a nie vždy je jasné aké parametre sú vynesené na osiach (najmä v grafoch z excelu); o výstupoch z modelu MCM (Graf. 2.5. na str. 43) autorke pravdepodobne z nepozornosti ušla informácia, že autorom modelu pre Irbid je R.A. Bryson (2006) a modelu pre Hurbanovo M. Hajnalová (nepublikované). 2.) k absencii citácií na niektorých miestach v texte práce (chýbajúce citácie som vyznačila ceruzkou na margo v rukopise).

K *najväčším prínosom a silným stránkam práce* rátam: 1. zhromaždenie, *kritické spracovanie* a interpretáciu širokého spektra dostupných „proxy dát“, ktoré (niekedy aj rozporuplne) vypovedajú ako o vývoji/stagnácii vývoja prírodného prostredia tak ľudského správania v sledovanom regióne a pokusy o ich vzájomnú koreláciu; 2. súhrnnú prezentáciu starších i novších, ale najmä pre účel dizertačnej práce (*autorkou ?*) *vyvinutých* a prvý krát použitých *metód*. Som presvedčená, že predložená práca sa stane príkladovou štúdiou pre práce podobného charakteru aj za hranicami Českej republiky.

Na jednej strane predkladaná práca svojim charakterom prevyšuje nároky na dizertačnú prácu. No práve v kontexte týchto nárokov (citujem zo slovenského vysokoškolského zákona § 54 ods. 3 zákona 8 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách: „Dizertačná práca musí byť dostatočne rozsiahla, aby doktorand preukázal schopnosť samostatne získavať teoretické a praktické poznatky založené na súčasnom stave vedeckého a umeleckého poznania a *najmä na vlastnom príspevku študenta* k nemu, ktorý je výsledkom vedeckého bádania a *samostatnej tvorivej činnosti v oblasti vedy alebo techniky alebo samostatnej teoretickej a tvorivej činnosti v oblasti umenia*“) vidím aj *jedinú* závažnejšiu *slabšiu stránku* práce – nie celkom *jasné vyčlenenie* autorkinho *vlastného príspevku/prínosu v práci*. Na druhej strane si uvedomujem, že zadaná téma práce a študovaná problematika si v maximálnej miere vyžaduje multidisciplinárny prístup, ktorý sa v žiadnom prípade nezaobíde bez tímovej spolupráce. Veľmi vysoko hodnotím jej úzku spoluprácu s Petrom Kočárom, Petrom Pokorným, Vojtěchom Abrahámom, Jirím Sádrom, Štefanom Ponitišiakom a inými odborníkmi, no z predloženého textu nie je vždy jasný autorkin vlastný vklad. Kým v spoločných publikáciách nie je ustáleným zvykom toto uvádzať, v doktorskej dizertačnej práci sa to žiada.

Záverom konštatujem že dizertačná práca PhDr. Dagmar Dreslerovej je napísaná veľmi kultivovane a ciele, ktoré si stanovila v úvode práce, splnila. Jej (mierne) skeptický pohľad v záveroch jednotlivých kapitol k súčasným možnostiam archeo-environmentálnych odborov beriem ako dôkaz, že autorka si plne uvedomuje, že i napriek obrovskému množstvu nahromadených poznatkov stále stojí(me) na začiatku poznania. Prácu jednoznačne doporučujem k obhájeniu a navrhujem stupeň výborný.

Nitra, 20.5.2011

Mgr. Mária Hajnalová, PhD.
Katedra archeológie FF UKF, Nitra
mhajnalova@ukf.sk
tel. +420 908482691